

КРИТИКА І БІБЛІОГРАФІЯ

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНО-ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Вийшов з друку другий том фундаментальної монографії¹ доктора економічних наук, члена-кореспондента НАН України В. Р. Сіденка, присвячений аналізу взаємозв'язку між європейською інтеграцією та економічним розвитком. Ця праця являє собою найбільш комплексне, різнобічне і поглиблене дослідження зазначеної проблеми, виконане в Україні протягом двадцятирічного періоду державної незалежності, що підтверджується й тривалістю самого періоду її публікації, що розтягнулася на три роки. Незважаючи на цей часовий розрив, протягом якого відбулися важливі події у світовому господарстві (глобальна фінансово-економічна криза), рецензована праця сприймається як цілісне наукове дослідження.

Хоча предметом наукового аналізу автора є передусім економічні процеси, його наукові пошуки виходять далеко за межі економічної науки. Методологія рецензованого дослідження характеризується виразним міждисциплінарним підходом, у якому економічний аналіз органічно доповнюється аналітичним інструментарієм соціології, політології, права, філософії та навіть соціальної психології. Широко застосовується історичний підхід, який дозволяє вивчити генезис складних процесів міжнародного розвитку та інтеграції в їх неоднозначній динаміці.

У виданому раніше першому томі монографії автор послідовно розглянув питання теоретико-методологічних основ аналізу взаємовпливу економічного розвитку й зовнішніх економічних зв'язків, сутності та генезису глобалізації економіки, її діяння на економічний розвиток, ролі СОТ та глобальної торговельної системи в розвитку національної економіки, і на завершення – моделі включення України в процеси глобалізації. Цей том – ґрунтовний внесок у науку в таких аспектах, як ефекти впливу глобального середовища на національне економічне зростання, насамперед у контексті теорії ендогенного розвитку; сутність, зміст, генезис та параметри процесу глобалізації; вплив його на структурні зрушення в національних економіках, а також асиметрії, що існують у глобальній торговельній системі.

У другому томі відправною точкою став фундаментальний аналіз процесу регіональної інтеграції як середовища економічного розвитку. На основі вивчення величезного масиву наукової літератури, у якій висвітлюються головні теоретико-методологічні підходи до аналізу процесів регіональної інтеграції, автор монографії виявляє причини та наслідки поширення регіональних інтеграційних формувань у сучасному світі, механізми їх впливу на економічний розвиток, припустимі варіанти регіональної інтеграційної політики.

На цьому ґрунтовному теоретичному фундаменті, який містить багато оригінальних ідей, узагальнень та висновків, автор буде подальше дослідження інтеграційних процесів усередині Європейського Союзу. Особливу увагу він приділяє внутрішній інституційній реформі ЄС, процесу розширення його на схід, а також оновленню стратегії розвитку, яка дедалі більше орієнтована на інновації та міжнародну конкурентоспроможність.

¹ С и д е н к о В. Р. Глобализация – европейская интеграция – экономическое развитие: украинская модель. В 2 томах. Том 1. Глобализация и экономическое развитие. К., “Феникс”, 2008, 376 с.; Том 2. Европейская интеграция и экономическое развитие. НАН Украины; Ин-т экон. и прогнозир. К., 2011, 448 с.

Багато розділів праці присвячено аналізу інтеграційних процесів на пострадянському просторі, вивченню головних напрямів та механізмів основних регіональних угруповань, що тут утворилися які розглядаються не як альтернатива європейській інтеграції, а як доповнюючий елемент, необхідний для формування в перспективі загальноєвропейського та широкого євразійського економічних просторів. На протиположним домінуючим підходам, побудованим на розгляді геополітичного протистояння європейської та євразійської інтеграції, автор послідовно відстоює концепцію їх синергетичної взаємодії і справедливо вважає, що саме на цьому шляху можливе вирішення складної української дилеми міжнародної інтеграції.

У другому томі завершено аналіз моделі включення України в процеси європейської інтеграції і розкриваються її теоретичні основи, запропоновано практичні інструменти державної політики розвитку в контексті євроінтеграції, визначено плюси й мінуси різних варіантів участі в ній України. Виходячи із системного аналізу всього комплексу чинників, що опосередковують залучення України до процесів глобалізації та європейської інтеграції, автор послідовно відстежує тісний взаємозв'язок між зовнішніми та внутрішніми факторами розвитку, акцентує увагу на питаннях про необхідність істотних внутрішніх структурних перетворень, на основі яких тільки й можна створити надійне підґрунтя для конкурентоспроможного включення в процеси міжнародної взаємодії.

Високо оцінюючи рецензовану двотомну фундаментальну працю В. Р. Сіденка, слід зробити деякі зауваження і висловити авторові побажання на майбутнє.

Насамперед, слід зазначити, що двотомник, очевидно, передбачався як єдиний твір. Проте трирічна перерва між виданням першого і другого томів об'єктивно і всупереч бажанню автора дещо розриває таку цілісність. Адже за цей час відбулися значні зміни у світовому господарстві, пов'язані з фінансово-економічною кризою, винесенням на порядок денний проблем кардинального реформування системи глобального економічного управління, висуненням на авансцену нових глобальних регулюючих структур – “Групи 20”, Ради фінансової стабільності тощо. А це певним чином впливає на тезу автора щодо центральної регулюючої ролі Світової організації торгівлі в глобальній економіці. Не менш важливі зміни пов'язані також з істотним посиленням впливу з боку нових центрів глобальної економіки, включаючи насамперед об'єднання БРІК, а також ускладненням взаємодії між процесами глобалізації та регіоналізації. Усі ці аспекти потребують переосмислення багатьох важливих проблем глобального розвитку. І хоч автор у першому томі звернув увагу на окремі дисбаланси в міжнародній валютно-фінансовій системі, у праці, на жаль, відсутній розгорнутий аналіз глобальних фінансових асиметрій, які призвели до найглибшої структурної кризи з часів Великої депресії.

Цікаво було б ознайомитися з думкою автора і щодо нових подій, які відбувалися в останні місяці у відносинах України з ЄС та Російською Федерацією, які, здається, пішли за дещо іншим напрямом, ніж той сценарій побудови широкого євразійського простору, який відстоює автор у другому томі монографії. Сьогодні ми стаємо свідками загострення геополітичної боротьби за сфери впливу – боротьби, яка безпосередньо зачіпає Україну і впливає на її політику розвитку. І тому виникає запитання: чи всі реальні сценарії інтеграції на Євразійському континенті виявлено, перелічено та обґрунтовано належним чином?

Сподіваємося, що відповіді на зазначені запитання ми знайдемо в подальших публікаціях автора, у тому числі й на сторінках журналу “Економіка України”.

А. ЧУХНО,
академік НАН України.